

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/9958,Komunikat-w-sprawie-Zbrodni-Katynskiej-oraz-informacja-o-stanie-sledztwa.html>
02.04.2026, 19:18

Strona znajduje się w archiwum.

Komunikat w sprawie Zbrodni Katyńskiej oraz informacja o stanie śledztwa.

06.03.2006

Od połowy lat dziewięćdziesiątych Polska Ambasada zarejestrowała dziesiątki wniosków obywateli polskich - członków rodzin ofiar Zbrodni Katyńskiej, na które strona rosyjska odpowiadała twierdzeniem, że mogą być one rozpatrzone dopiero po zakończeniu śledztwa prowadzonego przez Główną Prokuraturę Wojskową. Rosyjskie śledztwo zostało zakończone umorzeniem 21.10.2004. Jego treść nie została udostępniona stronie polskiej pomimo składanych w tej sprawie wniosków. Swoje stanowisko rosyjska prokuratura uzasadnia objęciem klauzulą tajności większości z ponad 180 tomów akt śledztwa oraz postanowienia końcowego.

W piśmie z 23.11.2005. skierowanym do Polskiej Ambasady, rosyjska prokuratura odmówiła udostępnienia postanowienia o zakończeniu śledztwa wdowie po zamordowanym w Katyniu polskim oficerze, zaś w piśmie z dnia 18.01.2006 określiła przyczyny dla których oficer ten „i inni na wspomnianych podstawach nie mogą zostać zrehabilitowani.” To precedensowe stanowisko opiera się na stwierdzeniu, że ustawa „O rehabilitacji(...) przewiduje rehabilitację osób, które były poddane represjom z przyczyn politycznych” (podkreśl. w oryg. pisma). Dalej stwierdza się, że „tymczasem, w toku wstępnego śledztwa w sprawie karnej, niestety, nie ustalono na podstawie jakiego artykułu Kodeksu karnego RF (w redakcji 1926 r.) wymienione osoby zostały pociągnięte do odpowiedzialności karnej, ponieważ dokumentacja została zniszczona”.

Stanowisko Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej pozostaje w oderwaniu od treści polecenia z 05.03.1940. podpisanego przez Stalina i członków Politbiura WKP(b), w wykonaniu którego dokonano Zbrodni Katyńskiej. W poleceniu tym wskazano, że Polacy przetrzymywani „w obozach NKWD ZSRR dla jeńców wojennych i w więzieniach zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi (...) są zawziętymi wrogami władzy sowieckiej, pełnymi nienawiści do ustroju sowieckiego.” Dlatego też nakazano sprawy „zatwardziałych i nie rokujących poprawy wrogów władzy sowieckiej (...)” zarówno „znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych 14 700 osób (...) jak też sprawy aresztowanych i znajdujących się w więzieniach w zachodnich obwodach Ukrainy i Białorusi 11 000 osób (...) rozpatrzyć w trybie specjalnym, z zastosowaniem wobec nich najwyższego wymiaru kary - rozstrzelanie”. W postanowieniu tym polecono „sprawy rozpatrzyć bez wzywania aresztowanych i bez przedstawiania zarzutów, decyzji o zakończeniu śledztwa i aktu oskarżenia”.

Treść cytowanego polecenia z 05.03.1940. wskazuje jednoznacznie i w sposób nie budzący żadnych wątpliwości, że Zbrodnia Katyńska stanowiła akt najcięższej represji politycznej. Przeważający argument Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej, że dla stwierdzenia takiego charakteru koniecznym byłoby ustalenie na podstawie jakiego artykułu rosyjskiego kodeksu karnego z 1926r. zamordowani Polacy „zostali pociągnięci do odpowiedzialności karnej” nie pozostaje w związku logicznym ze wskazanym w poleceniu sposobem dokonania tej zbrodni bez przedstawiania przeznaczonym na rozstrzelanie jakichkolwiek zarzutów opartych na przepisach rosyjskiego kodeksu karnego, a także bez decyzji o zakończeniu śledztwa i bez sformułowania,

aktu oskarżenia przeciwko nim.

Stanowisko Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej zamyka w istocie drogę do poczynienia wspólnych z prokuratorami Instytutu Pamięci Narodowej, zbiegających się w treści ustaleń i ocen prawnych Zbrodni Katyńskiej. Odmowa objęcia przepisami Ustawy „O rehabilitacji...” ofiar Zbrodni Katyńskiej i uzasadnienie tego stanowiska odbierane być natomiast może jako poniżenie pamięci polskich ofiar i naruszenie uczuć żyjących członków ich rodzin. Jest rzeczą zdumiewającą, iż dokumentacja rosyjskiego śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej z 1940 r. pozostaje nadal tajna w 2006 r. Dlatego IPN zwraca się do Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej z apelem o ujawnienie wszystkich akt śledztwa oraz postanowienia końcowego.

W tym stanie rzeczy głównym celem polskiego śledztwa - obok ustalenia wszystkich żyjących członków rodzin ofiar, którym przysługuje status pokrzywdzonych przez Zbrodnię Katyńską - jest sformułowanie i szczegółowe uzasadnienie w kategoriach historycznych i prawnych oceny tej zbrodni.

Ocena Zbrodni Katyńskiej dla Polski zawsze będzie probierzem prawdy i dobrej woli w stosunkach polsko-rosyjskich.

Dr hab. Janusz Kurtyka
Prezes IPN

Prof. Witold Kulesza
Dyrektor GKŚZpNP

Informacja o stanie śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej

W sprawie Zbrodni Katyńskiej wydane zostało 30.11.2004. postanowienie o wszczęciu śledztwa oparte na szeroko zakrojonej analizie prawnej stanu faktycznego, przyjmując, że zbrodnia ta jest zbrodnią wojenną oraz zbrodnią przeciwko ludzkości w jej najcięższej postaci - ludobójstwa. Podjęcie decyzji o wszczęciu polskiego śledztwa poprzedzone zostało zapoznaniem się ze stanowiskiem Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej, przedstawionym Prezesowi i prokuratorom IPN w trakcie bezpośrednich rozmów w Moskwie 04.08.2004. Rosyjska Prokuratura zanegowała przedstawioną przez Dyrektora Głównej Komisji ocenę prawnokarną Zbrodni Katyńskiej, argumentując, że po 17.09.1939. w sowieckiej niewoli znajdowało się 240 tysięcy Polaków, z których zamordowano na mocy polecenia z 5 marca 1940 r., podpisanego przez Stalina i członków Politbiura 22 tysiące Polaków, która to liczba ofiar nie uzasadnia kwalifikacji prawnokarnej w kategoriach ludobójstwa. Podniesiono jednocześnie, że pojęcie ludobójstwa zostało wprowadzone po raz pierwszy do międzynarodowego prawa karnego w 1948 r. w treści konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa i dlatego nie może odnosić się do czynów popełnionych wcześniej. Bez merytorycznej odpowiedzi strona rosyjska pozostawiła wypowiedź Dyrektora Głównej Komisji, który wskazał, że w trakcie Procesu Norymberskiego 14.02.1946. rosyjski prokurator J. Pokrowski w swym wystąpieniu przypisaną wówczas Niemcom Zbrodnię Katyńską przedstawił, jako podlegającą osądowi na podstawie prawa karnego międzynarodowego, jakim był Statut Trybunału, zaś akt oskarżenia podpisany także przez rosyjskiego prokuratora używał terminu „ludobójstwo” na określenie masowych zbrodni dokonanych „w szczególności na Żydach, Polakach i Cyganach”. Nie odniesiono się również do innych przedstawionych przez stronę polską zagadnień, jak kwestia kwalifikacji prawnej Zbrodni Katyńskiej, oparta na ustaleniach rosyjskiego śledztwa, a także do zagadnienia wpływu rozkazu wojskowego i polecenia władzy państwowej na odpowiedzialność karną organizatorów i bezpośrednich wykonawców zbrodni. Stwierdzono natomiast, że „nie jest racjonalne” oczekiwanie na postawienie przed sądem żyjących wykonawców zbrodni. Strona rosyjska zadeklarowała jednocześnie udostępnienie i przekazanie uwierzytelnionych kopii wszystkich stu kilkudziesięciu

tomów akt (do połowy lat dziewięćdziesiątych przekazano 93 tomy nie uwierzytelnionych kserokopii). Pomimo pięciokrotnych wystąpień IPN deklaracja ta nie została spełniona. Prokuratorom IPN umożliwiono natomiast zapoznanie się w dniach 10-21.10.2005. w Moskwie z 67 tomami akt nie objętych klauzulą tajności, z pośród łącznie ponad 180 tomów. Nie udzielono zgody na sporządzenie kopii tych dokumentów. Przeprowadzone oględziny udostępnionych tomów nie powiększyły wiedzy o Zbrodni Katyńskiej i ustaleniach rosyjskiego śledztwa. Nie udostępniono również - pomimo złożenia ponownego wniosku - treści postanowienia o umorzeniu rosyjskiego śledztwa, które w tej formie zostało zakończone 21.10.2004.

Od wszczęcia polskiego śledztwa odebrano relacje od 1497 świadków, głównie członków rodzin zamordowanych, jednakże wśród przesłuchanych są także bezpośredni świadkowie tamtych wydarzeń - jeniec obozu specjalnego w Starobielsku Józef Łokuciewski, zwolniony z obozu w listopadzie 1939 r., jeniec obozu kozielskiego Bogdan Kowalski, zwolniony z obozu na początku grudnia 1939 r. oraz uratowany jeniec obozu w Kozielsku ksiądz prałat Zdzisław Peszkowski.

W pierwszej kolejności przesłuchiwanie są najstarsi wiekiem świadkowie - żony pomordowanych, rodzeństwo, dzieci i inni żyjący krewni. Należy zaznaczyć, że znaczną liczbę przesłuchiwanym świadków stanowią osoby w podeszłym wieku, mające utrudnioną możliwość poruszania się. Przesłuchania w takich przypadkach odbywają się w miejscu ich zamieszkania.

Zakres przedmiotowy prowadzonego śledztwa obejmuje również zabójstwa obywateli polskich, których szczątki zostały odkryte w masowych mogiłach w 19-20 Rewirze w Dnieprowskim Leśnictwie obok osiedla Bykownia koło Kijowa, a także zamordowanie obywateli polskich, których zwłoki ujawniono w 1988 r. podczas ekshumacji w Kuropatach koło Mińska na Białorusi.

Z Prokuratury Generalnej Ukrainy uzyskano w lutym 2005 r. 77 kart dokumentów. Wśród nadesłanych, uwierzytelnionych kopii dokumentów znajduje się protokół przesłuchania świadka Leonida M., który potwierdził fakt osadzenia w kijowskim więzieniu NKWD przy ul. Władymirskiej w lipcu 1940 r. polskiego prokuratora wojskowego gen. Stanisława Lubodzieckiego oraz fakt przetrzymywania polskich oficerów i osób cywilnych w Łukjanowskim więzieniu w 1940 r. Wśród przekazanych dokumentów są również uwierzytelnione odpisy dwóch ekspertyz wykonanych do śledztwa Prokuratury Wojskowej Północnego Regionu Ukrainy o sygn. 50-0092 dot. masowego rozstrzelania osób w latach 1937 - 1941, które następnie pochowano w zbiorowych mogiłach w 19-20 Rewirze, w Dnieprowskim Leśnictwie obok osiedla Bykownia koło Kijowa.

Uzyskano dostęp do Archiwum Politycznego MSZ w Berlinie, w którym prokuratorzy IPN zapoznali się 19-22.07.2005. z niezbadanymi dotychczas w pełni dokumentami, i otrzymali ich kopie na mikrofilmach.

Oczekiwane są odpowiedzi na skierowane wcześniej kolejne wnioski do Prokuratury Generalnej Ukrainy oraz prowadzone są poszukiwania dokumentów w zagranicznych archiwach.

[Następny Strona](#)